

על השואה והתקומה

סיפורו של אבי, יצחק אייזיק שטיינמן

תמליל ועריכה: אהרון שיטה

ערב יום השואה. 7.4.2013

הקדמה

בשנת 1997 אבי התראיין והוקלט בווידיאו במסגרת היוזמה של שפילברג לתעד ניצולי שואה כדי שמעשה השואה לא יישכח לדורי דורות בשנת, 2000 שלוש שנים אחרי ההקלטה בהיותו בן 73, אבי נפטר

החלטתי לתמלל ולערוך את ההקלטה כך שיהא חומר נגיש וקריא למשפחה והחברים

זהו סיפור יוצא דופן בו מפקד אחד המחנות מקבל פקודה להשמיד את כל העצירים והוא מחליט לסרב פקודה

מה שנגזר מפקודת ההשמדה הוא הפסקה של מזון ל 5,000 העצירים (שהיו אמורים להיהרג), זהו סיפור של טיפת אנושיות באוקיאנוס של טרוף, אך זהו גם סיפור של אנשים הגוועים ברעב עם אמונה ורצון עז לחיות בכל מחיר

אבי נשאל לא פעם במהלך אותו ראיון איך הם לא ידעו שמתרחשת שואה למרות הטלאי הצהוב שנאלצו לענוד, למרות ריכוז כול היהודים בבית הכנסת, ולמרות העברת היהודים לגטו סגור והעברתם ברכבות משא

אבי ענה שהייתה לו אמונה שמדובר באירוע זמני שיש לעבור אותו, עד שראה את מעשי הזוועה בעיניים, ואז הוא מתחיל להבין שיש כאן השמדת עם בסיטונות

האם זה בעקבות אדיקותם כיהודים מאמינים (המשפחה הייתה דתית) או שמא זהו מנגנון ההכחשה שעוטף אותנו ולא מאפשר לעכל רשע כזה מבני אנוש?

מות האם, מאלץ את האחות לילי שהייתה בת 17 לקחת את תפקיד האימא בבית, שלילת הרישיון לעסוק במסחר מאביו מאלץ את אבי שהיה בן 13 לעזור בפרנסת המשפחה בעיקר באמצעות עבודות כפיים קשות

ההחלטה של אבי לגרור את אחיו נפתלי מתחת לגדר מחנה מטאוזן הייתה גורלית לכל המשפחה, בסמוך למפגש עם האח נפתלי אבי וסבי גוועים ברעב וחולים בטיפוס, נפתלי הצעיר יותר "עוד על הרגליים" ומצליח לגנוב סלק בהמות שתמורתו הוא רוכש כדורי כינין לאבי וסבי ומציל אותם ממות וודאי

קשה לי להשתחרר מהתלאות שאותן עבר אבי מהיותו נער שעבד עבודת כפיים ובהמשך כשהוא מתבגר לתוך השואה, שוב מוצא עצמו עוסק בעבודות פיסיות קשות בתיקון מסילות, העמסת פחם למנועי הקיטור, חפירת תעלות אנטי טנקיות וכמובן הצורך לבצע גם את מכסות העבודה של אביו שנחלש מאוד (אבי וסבי היו עצורים יחד במחנה הכפייה)

כשאבי מגיע לארץ ומציעים לו 5 לירות שטייל בארץ הוא דוחה את ההצעה בתוקף ומבקש תחת זאת שיספקו לו עבודה, ושוב אבא מוצא עצמו עובד בחפירת תעלות ליסודות הבניינים בנווה עוז ובייצור בלוקים בתהליך ידני

למרות התלאות אבא מצליח לפרנס לחנך ותת דוגמא לנו הבנים והבנות

אכן זהו סיפור של שואה ותקומה

השתדלתי לשמור על השפה האוטנטית של אבי כפי שהושמעה בהקלטה

תוכן עניינים

עמוד	תאור
4	תאור החיים בבית לפני המלחמה
4	חג הפסח בבית
5	המחלה של אימי
6	תחילת השואה
8	אוסטריה דצמבר 1944
8	ליל הסדר בשואה
9	המפגש עם נפתלי במטאוזן
10	אבא קרוב לשבירה
11	שחרור המחנה ע"י הצבא האמריקאי
11	הרוסים שולחים אותנו הביתה ברגל
12	המפגש עם לילי
12	המפגש עם אחי מאיר בבוקרסט, והרעיון לעלות לארץ, ינואר 1946
13	המעבר לאיטליה
14	ההפלגה לארץ
14	הבריטים משתלטים על האוניה
15	בדרך לקפריסין
16	הגעה מקפריסין לארץ
17	הגעה לפתח תיקווה
17	אני מקים משפחה
18	סיכום מסלול
18	לקח השואה

תאור החיים מלפני המלחמה

נולדתי **ברומניה** בשנת 1927 בכפר **דדה**, היינו 6 ילדים (3 בנים ו-3 בנות) הייתי הילד הרביעי במשפחה, אחותי הגדולה ברנדה ילידת 1921 שהייתה נשואה עם 2 ילדות פעוטות התגוררה בבוקרסט, אחי מאיר יליד 1923 למד תכשיטנות **בבוקרסט**, אחותי לילי ילידת 1925 שהייתה בבית ולאחר מות אימי היא לקחה את תפקיד האימא בבית, אחי נפתלי יליד 1929, אחותי הקטנה גננדל ילידת 1935

אבא עסק במסחר של עורות בלתי מעובדים, הפרנסה הייתה קשה ולא תמיד הייתה בהישג יד

לפני המלחמה האזור שבו גרנו (**טרנסילבניה**) היה בתחילה תחת שלטון **רומניה**, אך ב 1940 הועבר תחת שלטון **הונגריה** במסגרת הסכם שנחתם עם הגרמנים, מאז שהאזור הועבר לאחריהם ההונגרים הם לקחו מאבא את הרישיון לעסוק במסחר בעורות וכתוצאה מזה המצב הכלכלי הדרדר

אימא הייתה עקרת בית, הבית היה קטן, 2 חדרים וחצר, ובחצר היה משק חי שכלל סוס, פרה ותרנגולות

בחצר מתחת לסככה היה גם תנור לאפיית לחם, בעצם ניהלנו את החיים בחצר, בבעלי החיים טיפל בעיקר אבא שאהב מאוד בעלי חיים וגם עזר לטפל בבעלי החיים גם של השכנים, לא פעם היה לאבא עימותים עם הווטרינר כי כשאבא טיפל בחיות חולות הווטרינר הפסיד פרנסה

חיינו ביחסי שכנות ורעות טובים מאוד עם השכנים הגויים כמו עם השכנים היהודים, סך הכול היו מעט משפחות יהודיות בעיירה שלנו

חיינו כדתיים, אבא היה עם זקן ופאות ואימא הייתה עם פאה נוכרית, שמרנו בצורה קנאית על הכשרות ועל כל ההלכות כמובן

חג הפסח

אני זוכר במיוחד את חג הפסח שהיה בו הרבה הכנות, היינו מפטמים אווזים בחורף, והיינו מכינים שומן שאותו אחסנו לקראת הפסח כדי שיהיה לנו שומן זמין, לקראת הפסח היינו מורידים מהבזים את הכלים לפסח, מתחת לכל כלי הניחו תחתית עץ ששמרו מפסח לפסח, היינו מחפשים תפוחי אדמה טובים לפסח, אבא היה הולך ליקב היהודי הכשר כדי לבחור את היין המתאים ותוך כדי הטעימות היה משתכר, קנינו תרנגולות לשחיטה, וכמות גדולה של ביצים, המצות היו סיפור בפני עצמו, המשפחות היהודיות היו שוכרות שדה ושם היו מגדלים חיטה, היו בוצרים אותה ומשם לקחו את החיטה לטחנת הקמח שעברה הכשר לקראת הפסח, אחרי פורים היו מתאספים באחד הבתים והיו עומדים בתור כדי לאפות את המצות, התפקיד שלי היה ללוש את הבצק, הייתי לש מעט מים עם הרבה קמח כך שזה לא היה קל אך אהבתי את המעורבות, בסך הכול ההרגשה הייתה טובה שכן עשינו לבד את המצות, כפי שאמרתי זה חג שאהבתי מאוד בעיקר בשל התכונה שהייתה מסביבו

בכפר היה בית ספר עממי חילוני של הממשל, בנוסף היה לנו חדר שבו למדנו תורה עם תלמיד ישיבה שהיה בא במיוחד ומתאכסן בבתיים של היהודים, ממנו למדנו את החומש את הפטרה ואת התפילות

בסך הכול לא היו גילויי אנטישמיות קיצוניים אך היה לנו מורה שהיה מתבטא באופן אנטישמי, לדוגמה כאשר אחותי ברנדה הייתה בכיתה ו, היה מקרה שהמורה כעס שהתלמידים לא יודעים טוב את לוח הכפל, אחותי ברנדה אמרה למורה שיש לה אח קטן בגן שיודע את לוח הכפל, המורה לא התעצל וביקש מאחותי שתביא אותי איתה לאחד השיעורים בחשבון, אחותי הביאה אותי לכיתה, המורה הניף אותי והושיב אותי על שרפרף מוגבה והחל לשאול אותי שאלות בלוח הכפל לאחר שענית לך הוא פנה לתלמידים ואמר יהודון כזה קטן יודע יותר טוב מכם שאתם יותר גדולים

אני הספקתי לסיים את בית הספר היסודי ובזה הסתיים בשבילי כל סיפור הלימודים, כי לא הרשו ליהודים ללמוד אלא אם שילמו תשלומים גבוהים במיוחד, חוץ מזה הייתי חייב לעזור לאבא בלהשיג פרנסה, הייתי הולך במקומו להביא סחורה כדי שלא יזהו אותו (שללו ממנו לעסוק במסחר), יצאתי גם לעבוד בכל מיני עבודות מזדמנות למשל עבדתי בהכשרת מסילה לתחנת רכבת חדשה שבנו בעיירה, הובלתי עפר עם הסוסים.

בזמן המלחמה היה קיצוץ חמור בפרודוקטים לדוגמה היו מקבלים הקצבה של 100 גרם לחם ליום, אך מי שעבד קיבל יותר וזה היה הרווח שלנו כי למשפחה היה לחם, עבדתי גם ביעור (היו יערות ענקיים) במקום שהיו כורתים את העצים היו נוטעים שנה אחרי זה עצים חדשים, כך הצלחנו אבא ואני להביא פרנסה שעזרה לקיום מינימאלי

בכפר שלנו היו סה"כ 13 משפחות יהודיות, היה לנו בית כנסת יחסית גדול לכמות המשפחות, היה גם שוחט ששימש כמנהל הקהילה לא אשכך אף פעם את החגיגות של שמחת תורה את המכירה של חתן תורה וחתן בראשית, זכור לי אותו יהודי זקן בן 95 שהיה מביא את הכיבוד הכי יקר לבית הכנסת

העיר הקרובה לכפר שלנו הייתה **סאסריגן**, שם גם היה רב ששימש גם כרב של הכפר שלנו לדאבוננו זו גם העיר שאליה אספו אותנו היהודים ומשם שלחו אותנו למחנות, אני חייב להגיד שאנו היהודים לא חשנו בשום איום, לא כל סימן בעיתונות וגם לא ברדיו ובהתנהגות ברחוב ידענו שיש מלחמה, ראינו חיילים שנוסעים לחזית, שמענו את הדי התותחים מרחוק אך לא הבנו שקורה משהוא ליהודים

בשנת 1944 יצאה גזרה שכל היהודים חייבים ללבוש טלאי צהוב

המחלה של אימא

בשנת 1940 אימא החלה לסבול כאבים מתחת לזרוע השמאלית, בתחילה חשבו שזה ראומטיזם והמליצו לה ללכת למרחצאות שיקלו על הכאבים, כאשר הכאבים לא פסקו למרות המרחצאות היא הלכה לרופא יהודי מהעיר **סאסריגן** ד"ר וויסר והוא אשר קבע שיש לה סרטן, זה היה סרטן, הרופא שלך אותה לעיר **קלוש** לעבור הקרנות, הנסיעות הארוכות מהבית לבית חולים וחזרה הקשו עוד יותר על מצבה, כאשר המצב התדרדר היא קיבלה

מורפיום, היו לה כאבי תופת, היא לא ידע שיש לה סרטן אך אנו בבית ידענו שיש לה סרטן, בינואר 1942 היא נפטרה ונקברה בבית הקברות היהודי בכפר

המצב בבית היה קשה מאוד אחותי לילי שהייתה בת 17 ניהלה את משק הבית במקום אימא ואני שהייתי בן 15 עזרתי לה באפייה ובהכנת האוכל, המצב היה קשה מאוד

תחילת השואה אפריל 1994

בתחילת אפריל מיד לאחר פסח בערב קיבלנו הודעה מהמשטרה שלמחרת בבוקר על כל היהודים כולל זקנים וטף להתכנס בבית הכנסת ומותר לקחת ציוד מינימאלי, זה היה משהו לא רגיל ולא הבנו מה זה, אחותי הגדולה ברנדה הייתה איתנו בבית מאחר ובעלה גוייס לצבא ההונגרי עוד קודם לכן, גוי אחד פנה לאחותי ואמר לה שאולי היא תשאיר את הילדות אצל משפחתו עד שהמצב ישתפר, היא לא הסכימה בשום אופן להיפרד מהילדות, (כנראה שהגוי ידע אז יותר מאשר אנו ידענו), אך אף אחד מהיהודים לא ידע למרות שלא צלצל לנו טוב שלוקחים גם את החולים, למרות זאת עדיין לא הבנו באותה העת מה מחכה לנו

כאשר שאלנו מדוע אוספים אותנו הם הסבירו שהיו הרבה עריקים מהצבא והם רוצים לחפש אותם בבתיים וכדי שלא נפריע להם בחיפושים מפנים אותנו מהבתיים

באותה תקופה התגוררו חיילים גרמנים בכפר שלנו, הם היו נכנסים אלינו הביתה ואנו נכנסנו אליהם בעיקר כדי לרכוש ציוד שלא יכולנו להשיג בחנויות כמו נרות, למשל, כאשר הם שמעו שאוספים אותנו ביקש המפקד הגרמני למנוע את זה וטען שאלה הם יהודים טובים אך זה לא עזר

לאחר יום שלם שהיינו בבית הכנסת העבירו אותנו לתחנת הרכבת, בכל התקופה הזאת האמנו שמדובר במשהו זמני שיש לעבור אותו ואחרי זה הכול יסתדר

מתחנת הרכבת העבירו אותנו לגטו בעיר **סאסריגן**, הגטו שימש במתכונת של מפעל לייצור לבנים

בגטו ריכזו את כל היהודים מהאזור, היינו מרוכזים בצפיפות מאות אנשים והחל גם מחסור באוכל, האוכל היחידי שהיה, זה אותו האוכל שלקחנו איתנו מהבית, לא קיבלנו אוכל מהשלטונות, היה קושי לשמור על היגיינה, שוטרים הונגרים שמרו עלינו, היינו מרוכזים בכמה מבנים וסככה גדולה

אחרי יומיים שהיינו בגטו הגיעה הצעה לכל הגברים מגיל 18 עד 50 להתנדב לעבודה, למרות שהייתי בן 17 העדפתי להתנדב עם אבי שהיה בן 51 מתוך אמונה שכאשר מתנדבים מקבלים יחס יותר טוב, הצעתי לאבא שנתנדב ואבי הסכים איתי, שעתיים מהרגע שביקשנו להתנדב כבר העבירו אותנו לעיירה בשם **טופליצה**, היינו 220 איש שהיו ברובם בני 17 ובני 50 כי את גילאי 18 כבר גייסו לצבא ההונגרי לפני כן, שם ערכו לנו תרגילים מעין צבאיים של קפיצה למים הקרים עם בגדים, לשכב ולקום

היינו שם כשבועיים ומשם הוציאו אותנו לעבודה שעיקרה תחזוקה של מסילות הרכבת

הגיע אלינו שמועה שאת המשפחות שנשארו בגטו יעבירו ברכבת והיא תעבור דרך המקום שבו אנו נמצאים, מהמשפחה שלי היו הסבתא (האימא של אימי ז"ל), אחי נפתלי ושלושת האחיות: ברנדה ושתי בנותיה הפעוטות, לילי וגנדל

אבי הסכים להצעה ללכת לעבודה כי הוא ידע שהמשפחה שנשארה הייתה בידיים טובות וגם כי לא חשבנו שזה כנראה הפעם האחרונה שנראה אותם, עדיין לא חלחל לנו שמדובר למעשה בהשמדה

אנו שעבדנו יכולנו לנוע ולקנות מצרכים וכאשר הגיע השמועה שהמשפחה תגיע ברכת, קנינו עבורם אוכל וארזנו כך שנוכל להעביר להם

לא אשכח לעולם את הצעקות הנוראיות, אבא! אבא! של אחותי גנדל שהייתה אז בסך הכול בת 9 כאשר היא מבחינה בי ובאבי בתחנת הרכבת בה עבדנו בתיקון מסילות, ניסינו להתקרב לרכבת כדי לראות את אחותי הקטנה אך השומרים ההונגרים מנעו בכוח, הסתבר שבכל קרון משא סגור היה פתח קטן של 20 ס"מ ומפתח הזה האחות הציצה וזיהתה אותנו, איני יכול לחשוב מה עובר על ילדה בת 9 יתומה מאימא וללא אבא כאשר היא דחוסה ברכבת הבהמות ורואה אותי ואבי פעם ראשונה מאז שהופרדנו מהגטו, אבא ואני היינו מאוד נרגשים ונסערים ובכינו, אחותי לילי שהייתה יחד עם גנדל בתוך הקרון, סיפרה לי לאחר המלחמה שהיא זוכרת את הצעקות מתוך הקרון והיא אמרה שהיא ממש התעלפה כשהיא שמעה את צעקות של גנדל שעמדה בסמוך אליה

אבי ואני המשכנו בעבודות ברכבת ובעצם חיינו בתוך הקרונות שהוסבו למגורים, עם הרכבת הגענו ל**לצ'כיה** ועסקנו בכל הקשור לתיקונים של המסילה

כאשר לא היה לנו מספיק אוכל גנבנו מקרונות שבהם היה מזון וכך חיינו, השומרים גילו יחס הוגן כלפינו, היה מפקד עם מדים ולנו היה טלאי צהוב על החזה ופס צהוב על השרוול

במסילה עברו רכבות של גרמנים אל החזית ומהחזית, כאשר נשארו עודפי אוכל לחיילים לגרמנים הם חילקו לנו, כנראה שלא כל הגרמנים עסקו בהשמדת יהודים

המשכנו לחיות כיהודים דתיים עם התפילין והתפילות, לגבי כשרות, היו איתנו השוחט, הקצב ורבנים כך שעשינו הכול כדי לשמור על צביון דתי

בשלב הזה כבר היינו אפאתיים ולא חששנו מהמוות, כאשר היו הפצצות של מטוסי בנות הברית בקרבת הרכבת ראינו חיילים גרמנים שבורחים מהקרונות מפחד המטוסים ולנו כבר לא היה אכפת ולכן נשארו ברכבת

בינתיים קיבלנו גלויה מאחי נפתלי שהיה במחנה בגרמניה שמצבם טוב, הסתבר שזאת הייתה הטעייה אך באותם ימים האמנו שאכן המצב בסדר

ב 15 באוקטובר התחלף השלטון בהונגריה וסאלושי היה למנהיג החדש, מנהיג שדמה בשנאתו יותר לנאצים, הוא נחשב לנאצי של הונגריה, בערך באותו הזמן העבירו אותנו מתחזוקת המסילות להעמסת פחם לקטרים, משם העבירו אותנו ברגל בשלג בקור עם נעליים קרועות השלג נכנס בתוך הרגליים, קפאו לי 2 אצבעות, בלילה היינו לנים בהאנגרים ובבוקר ממשיכים לצעוד, בדרך ראינו צעדות של יהודי הונגריה (במצוותו של סאלושי) הם צעדו נשים וטף ברגל, בבוץ במים ובשלג וזה היה מחריד, חלק הועברו בדוברות על הדנובה, הרבה מתו כי לא שרדו את הקור והרעב

בדרך עברו רכבות עם יהודים שזרקו לנו גלויות שאותם אספנו ושלחנו לכתובות שהיו בגלויות באמצעות תיבות הדואר הצבאי (השתייכנו לפלוגות צבאיות), למרות הכול בשלב הזה אנו עדיין לא מבינים שיש טבח ביהודים אלא שכל היהודים נמצאים במחנות עבודה,

אוסטריה דצמבר 1944, אנו מבינים סוף סוף שיש השמדה

בדצמבר 1944 העבירו אותנו **לאוסטריה** ושם התחלפו השומרים במשטרה הגרמנית ה SA (בתלבושת חומה)

באפריל 1945 שכבר הגענו לאוסטריה ראינו תפילין וטליתות זרוקים, ואנשים הרוגים, התברר שהשומרים פשוט הרגו כל מי שלא יכול היה ללכת, למעשה רק בשלב הזה אנו מתחילים לקלוט שיש בעצם השמדת יהודים, אך לא הבנו שגם גורלנו נחרץ, גם בשלב הזה העבירו אותנו לעיירה בשם **שאטנדורף** שם היינו אמורים להכין תעלות אנטי טנקיות, לכל אחד נקבעה מכסה יומית, אבי כבר היה חלש והיה לו קשה ואני עזרתי לו לבצע את המכסה שלו בנוסף למכסה שלי אחרת היו משאירים אותנו עד הלילה כדי שנסיים את המכסות

האוכל היה מעט, בבוקר שתינו קפה ללא סוכר לפני היציאה לעבודה ובצהריים היו מביאים לנו לשטח מרק מקליפות של תפוחי אדמה ומנת לחם יומי של 100 גרם, היה קשה מאוד

תושבי הכפרים האוסטרים שהיו בשכנות אלינו כנראה ראו באיזה מצב היינו, והם היו מחביאים מתחת לשלג תפוחי אדמה או תירס ומסמנים עם מקל, הם ממש סיכנו את עצמם שכן אם היו תופסים אותם מחסלים אותם, העזרה של אותם כפריים נתנה לנו עוד כוח לשרוד אך הלכנו ונחלשנו והמצב הלך והתדרדר

ליל הסדר בשואה

היינו שם עד פסח 1945, למרות הקושי חגגנו את ליל הסדר, מצאנו גרגרי חיטה שמהם עשינו קמח ע"י כתישה באבנים, ואפינו 3 מצות על הארובה של אחד התנורים, ואמרנו את ההגדה בע"פ כי לא היה לנו הגדה, אבי ידע בעל פה את כל ההגדה ואת כל התפילות, הוא היה שליח ציבור בבית הכנסת, אך היה יותר בכי מאשר שמחת ליל הסדר, אני רוצה לציין ששומרי ה SA לא הפריעו לנו בשגרה בתוך המחנה, אני יודע שבמקומות אחרים השומרים התאכזרו מאוד, "לנו היה מזל", אני נזכר בדוגמא שאחד מהיהודים ברח ואנשי ה SS הרגו אותו, המפקד הגרמני שהיה אחראי עלינו תפס את שערותיו ושאל "למה מי שאני אחראי עליו היה חייב להיהרג", **למרות הפרדוקס את זה אני לא אשכח**

יום אחרי ליל הסדר עזבנו את מחנה העבודה והתחלנו בצעדה ארוכה כאשר אנשי SA מלווים אותנו, לא ידענו בעצם לאן הולכים, ביום הלכנו ובלילה נחנו, ואז באחד הבקרים כשיצאנו עם אור ראשון ראינו על אחד הכבישים שחיצינו, טליתות ותפילין זרוקים וגוויות מרוטשות (מפגיעת כדורי דום דום שהיו בידי השומרים) פזורות בצידי הכביש,

המשכנו לצעוד עד שהגענו למחצבה אבן ששם רוכזו עובדי כפייה ממקומות נוספים, היינו סדר גודל של 5,000 איש באותה המחצבה, לא אכלנו והמתנו בתור ארוך מהבוקר עד הערב

כדי לנסות ולקבל קצת אוכל (כאשר ברקע שומעים אזעקות ותקיפות של מטוסים) ושכבר הגענו קרוב מאוד לקבלת האוכל פזרו אותנו ודרשו ללכת הלאה, אוכל כמובן לא קבלנו

הצעדה הייתה הפעם שונה מהצעדה הקודמת, שעה הלכנו ושעה נחנו, קבוצה אחרת שצעדה באותו נתיב בו אנחנו נחנו בעצם נחסמה על ידנו מאחר והיינו 5,000 איש, היינו במקום שהיו בו שתי שורות של חיילי SS עם אלות, הם הביטו בנו אך לא עשו כלום עד שפתאום שמענו שאגות שקראו לראשונים בשיירה לקום וללכת ולאחר מכן שמענו צרחות, מה שהתברר שאנשי ה SS הרגו כ 300 איש עם המקלות בגלל שהם חסמו את המעבר, כך המשכנו ללכת עד בוקר והגענו לתחנת רכבת ושם העלו אותנו על קרונות מעורבים שחלקם היו להובלת בהמות ואחרים היו קרונות נוסעים

המפגש עם אחי נפתלי במטאוזן

ברכבת כבר לא היו הרבה שומרים, כך אנו נוסעים ועוצרים מידי פעם כי היו הפצצות בדרך, בסוף הגענו למחנה **מטאוזן**, שם היינו על תקן של עצירים, שמבצעים עבודות כפייה שונות, המחנה היה מורכב מאוהלים, אוכל לא היה, נאלצנו להתקיים משאריות ומעשב

אחרי מספר ימים שאנו במחנה הגיע שמועה שהגיע למחנה משלוח של קבוצת נערים, אחד מהחברה שהיה איתי בין העצורים סיפר שהוא ראה את אחיו, ואז אמרתי לעצמי שאם הוא ראה את אחיו אולי גם אחי נפתלי נמצא במשלוח, הלכתי לכוון הגדר וצעקתי אם משהוא מכיר נער כפי שאני תיארתי אותו ופתאום אני רואה את אחי נפתלי, שהיה רזה ומצומק וגם אני הייתי רזה ומצומק כך שבקושי הכרנו האחד את השני, התחלנו לבכות ואז הצלחתי לגרור אותו מתחת לגדר התיל לכוון שלנו ומאותו רגע היינו אחי נפתלי אני ואבי ביחד

נפתלי סיפר שהוא היה **בבירגנהאוז**, שם הוא היה בהמתנה כחודשיים תחת הגדרה של אנשים שהיו בספק עבודה ספק השמדה, הוא סיפר שכבר אין תקווה למצוא את האחות הגדולה ברנדה, ואת האחות לילי כנראה ששיש עוד תקווה כי זיהתה אותו שהיא עברה ברכבת וצעקה לו והוא ענה לה, נפתלי גם סיפר על מעשה זוועה שעשו הנאצים לצוענים שהיו במחנה איתו, הם פשוט שרפו אותם חיים בתוך הצריף בו הם היו

יום אחד המחנה **מטאוזן** הופצץ ע"י בנות הברית ונהרגו אנשים במחנה כולל גם חלק מהשומרים, אני חייב לספר על משהוא מזעזע, העצורים במחנה שסבלו מרעב קשה פשוט לקחו חלקים מהגוויות, חלק הם אכלו וחלק הם מכרו כבשר לאחרים

המצב במחנה היה קשה, כל יום היו מתים ממחלות או נהרגו מהשומרים, היו אוספים אותם וזורקים לתוך עגלות לא היה אוכל והתברואה הייתה בעייתית, במחנה התעללו בעצירים הוותיקים באופן מזעזע, שם גם היה קרמטוריום שבהם שרפו את הגופות, אנחנו היינו במחנה כשבועיים

מאחר ו**מטאוזן** הייתה קרובה מידי לחזית החליטו לפנות אותנו מהמחנה והמשכנו ללכת בשיירה של 5,000 אנשים כאשר כאן כבר לא מלווים אותנו ה SA אלא ה SS, השומרים הרגו במקום כל אחד שלא היה יכול יותר ללכת או שהליכתו עיכבה את השיירה, הם הרגו בלא להתחשב אם זה באמצע הכפר או באמצע הכביש, ההחמרה של השומרים הייתה בהתאם למוצאם לדוגמה השומרים האוסטרים פחות היו נוקשים איתנו וכך היינו מצליחים להיכנס לבתי הכפרים שסיפקו לנו קצת ירקות

מאחר והיה כבר חודש אפריל היה קצת לבלוב של עשב בצידי הדרך בה הלכנו ואת העשב הזה אכלנו

אבא קרוב לשבירה

יום אחד אבי אמר לי ולאחי נפתלי שאם הוא לא מקבל קצת לחם הוא מפסיק ללכת, מבחינתנו היה ברור שאנו נאלץ לראות כיצד הורגים את אבא שלנו מול עינינו, לחם לא היה לנו אך נתנו לו לאכול עשב, למזלנו ביער שעשינו חניית לילה חילקו לחם, לחם עם הרבה עובש אבל לחם! כל אחד קיבל חתיכת לחם, היה מקרה מצער ששני אחים רצו לעגלת הלחם והשומרים ירו על אחד מהאחים

בדרך ראינו טרקטור שגרר קרון עם תפוחי אדמה, ואנשים קפצו על הקרון, השומרים ירו והרגו ולמרות זאת הרעב הכריע ואנשים המשיכו לקפוץ אל הקרון שמע יצליחו לא להיהרג ולאכול תפוח אדמה, הקרון היה אדום מהדם שניגר מכל ההרוגים שהיו עליו, אני לא צריך לספר מה זה לאכול תפוח אדמה לא מבושל, איזה טעם יש לזה, אך שהרעב כה קשה עושים הכול כדי להישרד

אני מוכרח לציין שלא ראינו נשים הרוגות בדרכים כנראה הצליחו להחזיק מעמד יותר מהגברים

הגענו אחרי שבוע של צעידה למקום בשם **גולצקישן**, זה היה מחנה עם ביתנים מעץ ללא ריצפה, דחסו אותנו בצפיפות גדולה של 2,000 איש בביתן, ובעצם ישבנו על בוץ, לא היה אוכל, תברואה הייתה גרועה, היו כינים והחלה מגפה של טיפוס, אנשים מתו בכמויות, היינו רואים כל בוקר את הגויות שנאספו, והיו קוברים אותם בתוך בורות, כל יום מתו אלפים, כאשר ראינו שמשווא התכסה עם כינים ידענו שתוך שעות הוא ימות

כאן כבר אנשים איבדו כל תקווה, אדם שאמר שכבר אין לו תקווה היה מת תוך יום כי לאחר שאיבד תקווה לא היה לו יכולת לשרוד

יחד איתנו היו רופאים שהיו מודיעים לנו שאם לא נתקוטט ולא נזוז ונשמור על כוחות נצליח להחזיק מעמד עוד כמה ימים, אני ואבי חלינו בטיפוס והיה לנו חום גבוהה, אחי נפתלי לא חלה ויצא עם הגרמנים להעמיס על העגלה סלק בהמות שממנו היו מבשלים מרק, אחי הצליח לקחת סלק שאותו מכרנו תמורת כדורי כינין שעזרו לנו להוריד את החום,

אחרי שאזל הסלק הצליח מפקד המחנה להשיג אוכל מהצלב האדום, הכמות הייתה מאוד מצומצמת, לדוגמה אבי אחי ואני קיבלנו קופסה אחת של 100 גרם של חלב משומר, כל אחד מאיתנו ליקק קצת כדי שנצליח לשרוד כמה שיותר, גם כאן אנשים איבדו צלם אדם והחלו לשכור בבשר הגויות, **הגרמנים שגילו את זה הוציאו אותם להורג**

שחרור המחנה ע"י צבא ארה"ב, מאי 1945

כך בעוד אנו ממש באפיסת כוחות חולים וגוועים ברעב מגיע יום השחרור, פתאום אנו שמים לב שכל הגרמנים נעלמו

התברר לנו כי מפקד המחנה היה בקשר עם מספר אנשים שלקחו על עצמם להנהיג את העצירים, אותו מפקד היה בעצם נאצי מוסווה, הוא היה מעביר דרכם את הידיעות ובין היתר

הראה לאותם המנהיגים שהוא קיבל הוראה מפורשת להשמיד את כל העצירים, בשל כך גם לא קיבל מכסות אוכל וזה היה אחד מהסיבות לרעב ולמחסור באוכל

אותו המפקד צעד יחד עם המנהיגים לכוון הצבא האמריקאי שכבש את האזור, (את המפקד מינו לאחר המלחמה לראש עריית **בלץ**)

אנו נמצאים במחנה ללא שומרים וכאן התרחשו מספר מקרים מצערים בהם אנשים רצו לכוון מחסני המזון ורמסו אחד את השני, הרבה מהם מתו, (כבר היה שחרור וכבר לא הייתה סכנת מוות)

אבי ואני כבר לא יכולנו לעמוד כי חלינו בטיפוס ולכן נשארנו במקום, אחרים הלכו ומתו בהמונים כתוצאה ממחלות או מזלילת האוכל, ראינו מחזות בהם ילד זולל סלק ואביו מסתכל עליו, אבי שהייתה לו הבנה אמר לי איזה מטומטם האבא הזה שנותן לבן שלו למות ואכן לאחר מספר שעות הילד הזה מת, היו עוד מקרים שאנשים פרצו למחסנים ולקחו בשר משומר ואבי אמר לי הם ימותו מי אוכל בשר ללא חימום ואכן הוא צדק והם לצערנו באמת נפטרו

אחרי יומיים מאז בריחת השומרים הגיעו חיילים אמריקאים והביאו לנו אוכל שכלל קפה עם חלב וגבינות, בקיצור אוכל קל מאחר והמצב הגופני שלנו גרוע ביותר

משם העבירו אותנו למחנה גרמני בשם **הרשינג** שהיה בעצם שדה תעופה של חיל האוויר, שם שיכנו אותנו בבלוקים ששימשו את מגורי החיילים הגרמניים, שם התחלנו לקבל ארוחות יותר סדירות וכך התחלנו להתאושש, לאחר חודשיים שהיינו במחנה **הרשינג** העבירו אותנו לעיר **לינץ** שחוצה את הדנובה והייתה באוסטריה באותם הימים, בהסכם שנעשה בין בנות הברית והרוסים סוכם על חלוקה של אוסטריה בין השפעה מערבית להשפעה רוסית, למזלנו הרע אנו היינו תחת ההשפעה הרוסית

הרוסים שולחים אותנו הביתה ברגל

להבדיל האמריקאים שהובילו אותנו ממקום למקום במשאיות, הרוסים התייחסו די בזלזול ופקדו עלינו ללכת הביתה ברגל, בשלב זה צברנו לעצמנו קצת ביגוד ופרטי ציוד, שהיה קשה לצעוד איתם ברגל, גנבנו מהכפרים עגלות יד מעץ ושמנו את רכושנו בעגלות וכך צעדנו ביום ובלילה ישנו בשדות, בלילות השומרים הרוסים היו גונבים את החפצים מהעגלות,

כך הלכנו כמעט 200 ק"מ לכוון **וינה** לכוון הבית כדי לראות מי שרד מהמשפחה והחברים, אחרים הלכו לכוון **לינץ** היכן שהיו האמריקאים ומשם התפזרו לכל מיני מקומות, אבי לעומת זאת רצה להגיע הביתה

בווינה עלינו על הרכבת שהייתה עמוסה בבני אדם שהגיעו ממקומות שונים בדרכם לביתם, מוינה הגענו לגבול ההונגרי ושם נכנסו לקרון שהיה יחסית ריק ותפסנו כל אחד ספסל כדי לישון, פתאום נכנסו אוקראינים לקרון וסיפרנו להם שאנו פליטים מהמחנות הם נעלמו ולמחרת ראינו שהם גנבו לנו את כל הבגדים בזמן שישנו, הם כנראה היו כנופיה ששדדו את הרכבת וזרקו את הפריטים החוצה לחברים שלהם

כך הגענו ל**בּוּדפּסט**, ללא בגדים, לי לא היו נעליים והייתי יחף, שם קיבלנו מידע כיצד להגיע לגוינט, מאחר והייתי יחף מכרתי ציפיות שהיו איתי בתרמיל תמורת נעלים של הצבא האמריקאי

המפגש עם אחותי לילי

בּוּדפּסט היינו יומיים ומשם המשכנו לכוון רומניה והגענו למשרדי הגוינט בעיר ששמה **הורדיאמרה (נוייטווארה)** בהונגריה), עברנו תהליך של רישום כדי לראות מי שרד את השואה, שם גם פגשנו מישהי מהכפר שלנו שמסרה שאחותי לילי בדרכה הביתה, משם הגענו לעיירה **סאסריגן** (הגוינט הקים שם בית הבראה), בעיירה אנו פוגשים את אחותי לילי פעם ראשונה מאז הופרדנו בגטו, התרגשנו מאוד לראות אותה וממש בכינו משמחה

לילי סיפרה לנו שהמשפחה שנשארה בגטו **בסאסריגן** הועברה משם ברכבת משא למחנה השמדה **בירקנאו אושוויץ**, היא זוכרת את הרגע בו האחות הקטנה גננדל צעקה אבא! אבא! כשראתה את אבי ואותי מחריץ בקרון, לילי סיפרה שהיא התעלפה מהתרגשות, ברנדה שעמדה בסמוך אליה בקרון העירה אותה והרגיע אותה שעוד מעט המלחמה תסתיים והכול יהיה בסדר (ברנדה קראה עיתונים בשפות שונות והייתה מעודכנת לכאורה במצב)

לילי סיפרה על מעשה זוועה שהיה בדרך **לאושוויץ**, הרכבת נעצרה כי לא היה לה מים לקיטור וכך השאירו אותנו בקרונות 4 ימים כשכולנו דחוסים ללא אויר, ללא מים, ללא אוכל, ללא שירותים, זקנים וילדים

לילי המשיכה וסיפרה כשהגיעו **לאושוויץ** הם נאלצו לעבור מיון ע"י מנגלה, הוא אשר החליט מי לעבודה ולחיים ומי למוות בתאי הגזים, את לילי שלחו למחנה עבודה, את האחות ברנדה יחד עם הבנות שלה שהיו בנות 3 שנים ושנתיים שלחו לתאי הגזים, את האח הצעיר נפתלי רצו לשלוח גם לתאי הגזים כי היה צעיר למחנות עבודה, אך בתושייה שאיני יודעת מהיכן הייתה לו, הוא טען שהוא שלוסאר (מנעולן), וכך ניצל ממוות בטוח בתאי הגזים

המפגש עם אחי מאיר, הרעיון לעלות לארץ ישראל, ינואר 1946

מסאסריגן נסענו כולנו לבית **בדדה** ושם החלטנו שאין טעם לשקם את החיים בנכר והמקום שלנו הוא ארץ ישראל, סיכמנו שלפני העלייה לארץ ניסע ל**בוקרסט** ונפגוש את אחי מאיר (שהיה כל אותה עת **בבוקרסט**) הגענו אבי אני אחי נפתלי ואחותי לילי ל**בוקרסט** לפגישה עם האח מאיר, מאיר היה במצב כלכלי יחסית טוב, הוא עסק בצורפות, מאיר שילם לנו את כל הוצאות המחיה

אבא נסע לעיר אחרת ברומניה כדי לראות את אחיו, סה"כ היינו **בבוקרסט** מאוגוסט 1945 עד פברואר 1946, בעצם כבר בינואר התחלנו לחשוב על עלייה לארץ ישראל

חייל שערק מהצבא הרומני העביר לנו מסר איך לצאת, בעוד אנו מתארגנים הציעה לנו אמא של לנה החברה של מאיר שאם כבר אתם יוצאים לישראל ביחד זו הזדמנות טובה שנעשה חתונה כפולה, מאיר עם החברה לנה ולילי אחותי עם דויד אחיה של לנה ואכן כך קרה ושני הזוגות התחתנו

בבוקרסט סוכנים של עלייה ב הכינו לנו ניירות מזויפים שכביכול באנו מישראל ונתקענו ברומניה בזמן המלחמה ואנו רוצים לחזור הביתה, אני למשל הייתי רשום שנולדתי בגדרה,

מבוקרסט נסענו כולנו לגבול **רומניה יוגוסלביה** שם קיבלו אותנו הפרטיזנים והם הובילו אותנו עד **זגרב** שהיום זה **קרואטיה**, שם החליפו לנו את הניירות כך שיתאימו יותר לבריטים ששלטו אז ב אזור **טרייסטה שבאיטליה**, **מקראוטיה** היינו צריכים לחצות את הגבול **לאיטליה**

המעבר לאיטליה

במעבר הגבול עלו חיילים בריטים על הקרון וערכו ביקורת, הצלחנו לעבור אותה בשלום בזכות אותם המסמכים שהכינו לנו מראש, משם הגענו לעיר **טרייסטה** שם פגשנו אנשי קשר שנתנו לנו כתובת של דירה לשם אנו אמורים להגיע והם גם הנחו אותנו להניח את הציוד שהיה ברשותנו על משאיות ולהתפזר מייד כך שהבריטים לא יעלו עלינו

הצעתי לאחי נפתלי לערוך סיור בעיר לפני שנגיע לאותה דירה ואכן העיר הייתה יפיפיה, **הרבה זמן לא ראינו יופי כזה**, לאחר הסיור בעיר שאלנו אנשים איך מגיעים לכתובת שקיבלנו וכך הגענו ליעד שהיה בעצם תחנת מעבר שהחזיק הגוינט, אליה הגיעו העולים לארץ,

מתחנת המעבר עלינו על הרכבת לכוון **מילאנו איטליה**, אמרו לנו שבעיר **אודינה** אנו חייבים להחליף רכבת, בזמן שנעבור לרכבת השנייה לא ללכת בקבוצה אלא בבודדים וגם לא לדבר באידיש, כי היה חשש מאחיות בריטיות שריגלו אחרי העולים, משם הגענו עד העיר **מיסטרו** ליד **ונציה**, שם המתינו לנו חיילי הבריגדה היהודית עם משאיות והביאו אותנו לאכסניה שבה שהינו,

אמרתי לאחי שאם ניסע תחנה אחת ברכבת טרוליבוס נוכל להגיע ל**וונציה** כי זה די קרוב למקום שבו שהיו, **בוונציה** נראה לנו הכול אותו דבר והלכנו לאיבוד, איך שהוא ללא שפה עם תנועות ידיים הצלחנו למצוא את הדרך חזרה לאכסניה

באכסניה החליפו לנו את התעודות לפרטים האמיתיים כולל השמות, ומשם המשכנו ל**מילאנו**, שם הייתה נקודה של הסוכנות שבה התקבצו כל העולים, משם שלחו אותנו ל**טורינו** שם היה מחנה עקורים מכל מדינות אירופה

התנאים ב**טורינו** לא נראו לי והמלצתי לאחים שלי ובני זוגם לחבור לתנועת הנוער הציוני ואיתם יצאנו ל**גנובה**, את אחי נפתלי שלחתי למחנה של עליית הנוער שהיה בגבול השוויצרי אמרתי לו שלא כדאי שייצמד אלינו שם ישנם תנאים טובים יותר,

לאחר שנפתלי כבר חבר לעליית הנוער שמענו ב**גנובה** שיום העלייה שלנו מתקרב והחלטתי לצאת ולהביא את אחי נפתלי,

באכסניה עזרו לי והדפיסו לי מכתב באנגלית וסדרו לי מדים של אנגלי, בתחנת רכבת החתימו לי את המסמך וכך עליתי במחלקה שנייה ברכבת ל**מילאנו**, **במילאנו** הייתי אמור לקבל מידע על המיקום של אחי נפתלי, מתחנת הרכבת הייתי צריך לנסוע בטרנואי שעלה 5 לירטות, לי היו בכיס רק 4 לירטות בכיס, החלטתי שאעלה על הטרנוואי ואם אראה את הקונדוקטור אלך לקרון אחר, משם המשכתי ל**בלוניה**

בינתיים התיידדתי עם איטלקי שנסע איתי **ממילאנו**, כבר ידעתי כמה מילים באיטלקית בזמן הזה, האיטלקי אמר כמה מילים לקונדוקטור והוא הניח לי, אותו איטלקי היה אמור להמשיך עם הרכבת עד התחנה הסופית אך הוא מחליט לרדת איתי וללוות אותי ברגל למקום המפגש עם אחי, הליכה של שעתיים בקרוב (ועוד שעתיים שהיה עליו ללכת בחזרה לתחנת הרכבת), בדרך עצרנו בבית מרזח והוא כיבד אותי ב"ין, כך אני מגיע ונפגש עם אחי, משם נסענו ברכב של אותו מוסד עד **למילאנו** משם **לגנובה** באותו מסלול ועם אותו טריק של התעודה וארבעת הלירטות שעדיין היו בכיסי

מגנובה לקחו אותנו ברכבת, בקרונות האחוריים לשפת הים **לבוקה די מדרה** בין **גנובה** **לרומא**, אמרו לנו שברגע שהרכבת תעצור אנו חייבים לקפוץ מייד ולהתפזר, שם המתינו לנו משאיות של הבריגאדה ומשם העבירו אותנו למחנה קיץ עם אוהלי סיירים וחדר אוכל שדה שם שהינו כמה ימים והמתנו לאוניה שתיקח אותנו לארץ, בערב ההפלגה דיבר איתנו באידיש אחד מהאנשים, שלא חשף את פניו בשל הסודיות

ההפלגה לארץ, 31 יולי 1946

בליל ההפלגה ראינו סירה קטנה שמתקרבת אל החוף, אנו הנחנו שזאת כנראה סירה שתעביר אותנו לאוניה גדולה יותר, אך לאכזבתנו, זו האוניה שבסופו של דבר איתה הפלגנו לכוון ארץ ישראל, לאוניה קראו **כתריאל יפה**,

לאוניה הזו היו צריכים להצטרף עוד 800 אנשים מהאוניה בשם כ"ג יורדי הסירה, כך אנו מפליגים במשך שבועיים, ואז התקבלה ידיעה שאותה האוניה שאמורה להתחבר איתנו התקלקלה ועלינו לחפש אותה, קמה מהומה באוניה כי לה היה כבר מים ואיך אפשר לקלוט עוד אנשים בצורה כזו, הגענו להסכם עם המנהיגים שנמשיך לחפש עוד יממה ובמידה ולא נמצא אותה נפליג ישר לארץ

המשכנו בהפלגה ואז ראינו בצהרים אוניה שהחלטנו להתקרב אליה והתברר לנו שזו אוניה גדולה מידי ולכן יש סכנה שהיא בריטית ואז חזרנו על עקבותינו, בשלב הזה כנראה האוניה כבר זיהתה אותנו, כי שמנו לב שמטוסי דקוטה חגים כבר מעלינו, אז מחליטים לנוע ישירות לחופי ישראל, בסביבות 10 בלילה פתאום נדלק זרקור אלינו מאניית מלחמה בריטית, בשלב זה עדיין אין כל מגע עם הבריטים

לפנות בוקר האוניה הבריטית נצמדה אלינו וצעקו לנו לעצור, אנו לא התייחסנו לקריאות של הבריטים והמשכנו בהפלגה, בזמן זה היה לנו כבר דגל של האו"ם ופלקטים שבהם נכתב ששום כוח לא יכול לעצור אותנו מלעלות לארץ, באוניה היו תנאים קשים, היינו אחד בתוך השני כמו סרדינים, קיבלנו חצי ליטר מים ליומיים, היה לנו חלום שבמפגש הראשון עם מים נפער את הפה ונשתה כמה שיותר מים במקום להתרחץ, **אין דבר יותר גרוע מצמא**

הבריטים משתלטים על האוניה כתריאל יפה

בינתיים הבריטים הצליחו להשתלט על האוניה אך במקביל אנשים שלנו חיבלו במנועים של האוניה כדי שלא תוכל להפליג, הבריטים שלחו גוררת וכך האוניה שלנו נגררת לחוף השמן

בחיפה, אנו כבר רואים את קו החוף ואת חיפה שאז לא ידענו שזאת חיפה, עד שהגענו למפרץ חיפה כשאנו עדיין קשורים לגוררת,

בשלב מאוחר יותר קשרו אותנו למשחתת בריטית, בחיפה הסוכנות סיפקה לנו אוכל, יחד עם ההספקה עלו שני אנשים שמייד הסירו את החולצות ונטמעו בתוך המעפילים כדי שהבריטים לא יזהו אותם, מסתבר שאלו היו אנשי ההגנה שבאו לתדרך אותנו, בינתיים מצאו את כ"ג יורדי הסירה וגררו אותה לחיפה ואחרי יום נוסף הם הועברו לאוניה בריטית שהפליגה לכוון קפריסין, הם יצאו אחרינו והגיעו לקפריסין לפנינו,

כאשר התכוונו לקחת גם אותנו לקפריסין גילינו התנגדות וזרקנו על הבריטים כל מה שהיה לנו כולל מימיות כדי למנוע מהם להעביר אותנו לאוניה שתיקח אותנו לקפריסין, הבריטים התיזו עלינו מים וכך זה נמשך עד שהמים הגיעו לנו עד המותניים ואז הם זרקו עלינו גז מדמיע (באוניה היו רק צעירים בגיל כזה שיכלו לשאת בקשיים), הגז אילץ אותנו לעלות לסיפון וכך הבריטים מעבירים אותנו לאוניה שלהם, איך שאנו עולים על האוניה הבריטית אני שם לב שכמה חברה מפרקים ערסלים ומכינים מזה סולם שאיתו ירדו לבטן האוניה שם הם הטמינו חומר נפץ, בשעה 5 לפנות בוקר נשמע פיצוץ ענק, כך האוניה מושבתת מזה 3 ימים

יום אחד ראינו שהם מגדרים את האוניה מסביב, ומכן הופצה שמועה שנהפכנו לאסירי ים, זה היה נורא כי כבר היינו שבעים מהים ורצינו כבר לגעת באדמה, היה לנו רשימה של דרישות כמו עיתונות, ירידה ליבשה (בשלב זה היה חשוב לנו להגיע ליבשה גם אם זה לא בישראל) ואם לא נקבל את הדרישות שלנו נפרוץ בשביתת רעב, לא קיבלנו כל תגובה ואז התחלנו בשביתת רעב, את שאריות המזון שהיה לכל אחד ריכזנו באמצע האוניה, אף אחד מאיתנו לא ירד ולא אכל, הבריטים הגיעו בבוקר עם מזון ולא הסכמנו לגעת בו, הם גם הופיעו עם אוכל בצהרים ואף אחד לא זז, וכך הם מגיעים שוב גם בערב עם אוכל ואף אחד לא זז,

בדרך לקפריסין

באוניה היה רופא שערך סיור וראה שהמצב גרוע ואז פתאום שמענו שמנועי האוניה החלו לפעול והאוניה החלה בתנועה, היות ואחת הדרישות שלנו הייתה לרדת ליבשה ולא אמרנו איפה, הפסקנו את השביתה, בשעה אחת בלילה הבריטים הגישו לנו ארוחה, עד שהגענו לקפריסין לקח 5 ימים

כנראה שהמחנה שלנו לא היה מוכן ולכן עשו לנו סיבובים בים וכך אנו עוגנים בנמל **פמוסטא** בקפריסין, שם הסתובבו חיילים בריטים בשריוניות כאילו הגיעו הפושעים הכי מסוכנים, הכניסו אותנו למחנה אוהלים ושם שהינו, החפצים שהיו איתנו נרקבו בזמן ההפלגות כך שאנו מוצאים עצמנו בחוסר של ציוד בסיסי, התחלנו לפרק את היריעות של האוהלים ומזה תפרנו ביד חולצות ומכנסיים קצרים, הבריטים השלימו לנו פריטים כמו נעליים או חולצות קצרות,

האוכל לא היה מספיק לכמות אנשים גדולה, יצרנו קשר עם הנהגים (שהיו מפנים זבל ומביאים מים מהעיר) ומהכסף המעט שהיה בידנו ביקשנו מהם שירכשו עבורו אוכל כשהם מגיעים לעיר, ואת האוכל ריכזנו והפכנו אותו לקנטינה וכך המצב השתפר במקצת עד שהסוכנות הצליחה לארגן לנו מזון, בקיצור אנו ממתנים במחנה בקפריסין עד שתורנו לעלות יגיע, בינתיים קיימנו חיי תרבות שכללו שיעורי עברית ואימונים בנשק קר כמו מקלות

בתקופה דאז היה אישור עלייה רק ל 1,500 סרטפיקטים, יותר מאוחר הצליחו להגיע איתם להסכם שתהיה חלוקה של 7,500 סרטפיקטים לעצורים בקפריסין והיתרה לאחרים, אנחנו היינו האוניה השלישית שהגיע לקפריסין אך למעשה היינו האוניה השנייה לפי הסדר והחל ויכוח בינינו לבין הפליטים שהגיעו באוניה כ"ג יורדי הסירה ואז הגענו להסכם שנתחלק שווה בשווה כך שאנו נקבל מחצית מ 750 הסרטיפיקטים והם יקבלו מחצית מ 750 הסרטיפיקטים כך ויתרנו נפתלי ואני לאחותי וגיסי שהם יצאו חזרה לארץ בנגלה הראשונה ואנו נשארו בקפריסין חודש נוסף

הגעה מקפריסין לארץ

בסופו של דבר גם אנחנו הגענו חזרה לארץ למחנה מעצר בעתלית שם היינו כחודש, האוכל העיקרי שקיבלנו במחנה היה דג מלוח מבוקר עד ערב ומאז אני לא יכול לראות דג מלוח

אחרי חודש העבירו אותנו **לקריית שמואל** שם היה מבנה שהיה בפיקוח של הסוכנות והבריטים, שם קיבלנו את הסרטיפיקטים לצאת לחופשי, שם גם שאלו כל אחד לאן הוא מעוניין להגיע ואני ביקשתי פתח תקווה כי שמעתי שזה קרוב לתל אביב ולתל אביב הבנתי שאין לי סיכוי להגיע, את אחי נפתלי שלחתי לעליית הנוער **למגדיאל**,

הגעה לפתח תקווה

הגענו לפתח תקווה שם קיבלה אותנו לאה פיינברג שהייתה מטעם הסוכנות לקליטת עליה, זה היה ביום רביעי בשעות הצהריים, היא הציע לנו 5 לירות כדי להסתובב ולראות את הארץ ואני אמרתי שאני מעדיף לעבוד בשביל הכסף ושאררויח אטייל בארץ ואז היא אמרה שמי שמעוניין לעבוד שיגיע בערב לכתובת שהיא נתנה לנו ושם נקבל עבודה, 40 מיטות סוכנות ושם השתכנו, בערב הגעתי לכתובת שהיא מסרה לנו ושם ראיתי קבוצה גדולה של אנשים שהמתינו לעבודה והם אמרו שאין לי סיכוי להשיג עבודה כבר מהיום הראשון, אך למזלי קיבלתי עבודה

באותה העת בנו את שכונת **נווה עוז**, וכך אני מגיע בבוקר **לנווה עוז** שם קיבלתי את וטורייה כדי לחפור תעלות עבור היסודות של הבתים, השותף שלי היה ישראלי פרסי, אני לא ידעתי עברית והוא לא ידע אידיש איכשהו הסתדרנו ואני שומע ממנו קבלנות קבלנות ואני עובד יותר מהר והוא ממשיך לצעוק לי, בסוף הסתבר לי שהוא צעק בסבלנות ואני חשבת בקבלנות

אחרי כמה ימים העבודה הסתיימה אך הצלחתי להרוויח מעט כסף כי לא היה לי כסף והייתי צריך לקנות בגדים ונעלים, הזמנתי זוג נעליים ב 4 לירות בתשלומים, נכנסתי לשניידמסר ורכשתי מכנסיים וחולצה בתשלומים

למחרת הלכתי ללאה פיינברג ואמרתי שראיתי בזמן שחפרתי תעלות שעושים שם גם בלוקים והייתי מעוניין לעבוד שם, היא השיבה לי שאם אבוא עם עוד חבר היא תסדר לי עבודה

התחלנו ללמוד איך מיצרים בלוקים, אך בעקבות העוצר שהיה מידי פעם לא קיבלנו הספקה שוטפת של מלט והפסקנו את העבודה

בינתיים מצאתי דירה ברחוב רמבם עם עוד שני חברים ואז יצאנו מהקומונה שגרנו בה עם עוד 40 אנשים

אני מקים משפחה

בשבועות 1947 הלכתי לשחות בבריכת הפועל בפתח תקווה שם הכרתי את עדינה אשתי לעתיד, ההכרות הייתה בעקבות הערה שלי שיש ריח למים ובכנרת אין כזה ריח, היא חשבה שאני גר באזור הכנרת, הסברתי לה שאני עולה חדש, הצעתי לה ללכת בערב לקולנוע והיא סירבה ואני שב לביתי, לאחר מספר ימים אני נתקל בה כאשר היא הולכת עם אימא שלה, היא זיהתה אותי ואמרה לי שלום וכך התחיל הרומן בינינו

לאחר כתשעה חודשים שיצאנו האימא שלה אמרה כי עדינה צריכה ללכת לצבא וגם אני צריך ללכת לצבא ולכן כדאי שנתחתן, וכך החלטנו להתחתן

לאחר 6 שבועות אני התגייסתי לצבא ואשתי סדרו עבודה בתע"ש, במקום ללכת לצבא

לאחר שנתיים נולד לנו הבן הבכור אהרון, אחר שסיימתי את הצבא חיפשתי עבודה, ניסיתי להקים שותפות בייצור בלוקים, עבודה שכבר הכרתי מקודם בסופו של דבר לא יצא לפועל כי לא הייתה לנו מכסה של מלט

אחרי זמן מה קיבלתי צוו למילויים, הייתי 40 יום במילויים ולא קיבלתי שום תגמולים, מה עושים יש לי כבר אישה עם ילד, הלכתי ללשכת העבודה ואמרתי שלפני הצבא עבדתי בבלוקים אך במילויים לא קיבלתי כל תגמולים, הם הציעו לי לעבוד בבית חרושת חדש לייצור צמיגים, נתנו לי מכתב הפנייה ואכן התקבלתי לעבודה

שם עבדתי קרוב ל 40 שנה, הגעתי לתפקיד מנהל מחלקה, מעבודה זו פרנסתי את הבית ועשיתי את המקסימום כדי לספק לילדים חינוך טוב

היום יש לי 4 ילדים : אהרון הבכור, רמי, שרה, ואראלה, מהילדים יש לי 11 נכדים שיהיו בריאים

אני לא דתי אבל הייתה לי מסורת של קידוש בימי שישי והילדים לשמחתי ממשיכים במסורת
וז

אני סיפרתי לילדיי את סיפור השואה, זה חשוב שידעו, גם סיפרתי לילדים אחרים כאשר הוזמנתי לבתי הספר כדי לספר את הסיפור שלי בשואה

סיכום מסלול

הלקח מהשואה

הלקח והמסר שלי לא לעזוב את הארץ כי בשום מקום בעולם הם לא ימצאו את מקומם אולי יוכלו להרוויח יותר כסף אולי יהיה להם חיים יותר קלים, החיים האמיתיים זה כאן זה המדינה שלנו, לא הייתי רוצה שהילדים שלי ירדו מהארץ כדי להיות זרים בנכר